

прапору, 19.02.1992 року – тризубу як Малого герба України; 9) членство України у міжнародних організаціях: квітень 1992 року – співпраця з Європейським банком реконструкції та розвитку, вересень 1992 року – початок співпраці з Міжнародним валютним фондом, 01.01.1995 року – членство в ОБСЄ, із 1996 року – членство в Раді Європи, травень 2008 року – членство в Світовій організації торгівлі; 10) червень 1992 року – утворення Української Православної церкви Київського патріархату (очолив кардинал Любомир Гузар); 11) зародження українського підприємництва; 12) 19.09.1991 року – відродження Києво-Могилянської академії; 13) 15.01.1998 року – запровадження інституту уповноваженого з прав людини; 14) «Помаранчева революція» 2004 року (скасування рішення ЦВК, переголосування, вибір Президентом Віктора Ющенко); 15) запровадження з 2008 року зовнішнього незалежного оцінювання випускників навчальних закладів як обов'язкової форми вступу до ВНЗ; 16) 2012 рік – ухвалення нового Кримінального процесуального кодексу України; 17) листопад 2013 року – лютий 2014 року – Революція гідності (понад сотня людей загинула на Майдані); 18) 2014 рік по теперішній час – супротив агресії РФ (виникнення волонтерського руху, добровольчих батальйонів тощо); 19) 09.04.2015 року – ухвала «законів про декомунізацію»; 20) запуск судової реформи та створення антикорупційних органів (НАБУ, НАЗК, ДБР та ін.); 21) 06.01.2019 року – отримання томосу про автокефалію Православної церкви України; 22) 25.04.2019 року – ухвалення закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної»; 23) розбудова Збройних сил України, стратегічний курс на членство в Євросоюзі та НАТО; 24) 24.02.2022 року – початок широкомасштабної збройної агресії РФ проти нашої держави.

Процес державотворення не є простим, він є досить тривалим у часі і вистражда-ним багатьма поколіннями, мабуть тому, таким довгоочікуваним та бажаним. Усі громадяни України мріють жити в міцній розвиненій європейській державі. Державі, яку більше ніхто, ніколи не буде ділити, «визволяти», привласнювати чи зазіхати на її території, вбивати її дітей чи гвалтувати її жінок.

Нам справді є чим пишатися, тому що ми – УКРАЇНЦІ!!

Ми обов'язково ПЕРЕМОЖЕМО в цій війні!! СЛАВА УКРАЇНІ!!

**Наукова (практична) новизна:** автором доповіді було проведено теоретичний аналіз історичних подій за період 1991 – 2022 років та визначено найвизначніші з них, які мали суттєвий вплив на процес державотворення та становлення України як незалежної суверенної держави.

Одержано 17.10.2022

УДК 821.161.2

**Ігор Віталійович ЧОРНИЙ,**

*доктор філологічних наук, професор,*

*завідувач кафедри українознавства факультету № 2*

*Харківського національного університету внутрішніх справ*

## **ВІЙНА ЯК ВОНА Є У «ВОЄННОМУ ЩОДЕННИКУ» АНДРІЯ ВАЛЕНТИНОВА**

Буремні події весни 2014 року, коли розпочалася військова агресія Росії проти України, спричинили розкол у тогочасному фендомі (спільноті письменників, видавців, критиків та читачів фантастики). Патріотично налаштовані українські автори рішуче відмежувались від так званого «руського міра», заявивши про свою позицію у конфлікті. Вони перестали відвідувати російські конвенти (зібрання членів фендому), відмовились від публікації своїх творів у російських видавництвах, скоротили присутність у ро-

сійськомовних пабліках, виступили з програмними листами або промовами щодо поточної ситуації.

Одним із таких був і відомий харківський письменник-фантаст Андрій Валентинов (Андрій Валентинович Шмалько). Історик за освітою і фахом, виходець із відомої родини (його дід А. М. Шмалько був депутатом Верховної Ради УРСР 1 скликання, потім партійно-номенклатурним працівником і викладачем-істориком), Валентинов завжди стояв на свідомо проукраїнських позиціях, що відбивалось як у його художніх творах, так і в публіцистиці, науковому доробку і публічній діяльності.

Певним етапом стало оприлюднення Андрієм Валентиновим на своїй сторінці у соціальній мережі Facebook звернення до російських письменників-фантастів, де він немов би викликав на двобій своїх нещодавніх друзів і колег Олександра Громова, Андрія Лазарчука, Сергія Лук'яненка та Льва Вершиніна (який на той час вже емігрував з України, перетворившись на затятого українофоба). У властивій йому іронічній манері харківський письменник висміяв антиукраїнські, людиноненависницькі позиції росіян, які відверто закликали до фізичного знищення українців.

Поява цього звернення мала широкий суспільний резонанс у навколофантастичних сферах. Російським фендомом воно було різко засуджене, а Валентинов став «вигнанцем» з простору російської фантастики. Твори письменника перестали друкуватися й перевидаватися в Росії, його вже не запрошували до участі у всіляких форумах, зібраннях, й саме ім'я Андрія Валентинова стає уособленням українського націоналізму та шовінізму. Валентинов, який розпочав працю над великою альтернативно-історичною епопеєю «Аргентина», орієнтується вже на внутрішній український ринок, співпрацює з харківським видавництвом «Фоліо».

Початок російсько-української «гарячої» війни в лютому 2022 року показав справжнє обличчя російської влади і суспільства. Рідне місто Валентинова і багатьох українських письменників-фантастів Харків опинилось під нещадним вогнем військ загарбника. А. В. Шмалько починає вести «Воєнний щоденник», на сторінках якого розповідає про трагічні будні міста-героя та його мешканців.

Власне, щоденні записи з'являються на сторінці Валентинова/Шмалька у мережі Facebook впродовж перших 100 днів навали з 24 лютого до 3 червня 2022 року. Спочатку, ймовірно, автор не мислив собі, що ці його особисті роздуми утворять цілісний художньо-публіцистичний твір. Лише потім поступово став вимальовуватись певний план, утворився каркас, стрижень, навколо якого згуртувалась оповідь. Поціновувачі творчості письменника зібрали ці нотатки, трохи відредагували їх і оформили у вигляді електронної книжки, яка почала свій шлях, миттєво опинившись на різноманітних платформах, пов'язаних з книготоргівлею.

Твір Валентинова викликав хвилю різко полярних відгуків. Одна частина читачів зустріла книгу зі співчуттям і розумінням. Насамперед, це українська аудиторія, якій усе, описуване автором, було знайоме на власному досвіді. Дехто навіть закидав письменникові, що можна було б і різкіше критикувати ворога та його прихильників. З цікавістю прийняли «Воєнний щоденник» і зарубіжні симпатки України, знайшовши для себе у творі думки творчої людини з приводу трагічних подій.

Друга частина читачів, переважно росіяни, обурилась не тільки виходом такого твору, а передусім тому, що цю книгу з відвертими закликами вбивати росіян вільно розповсюджують у Росії. Була організована низка звернень з вимогою визнати «Воєнний щоденник» екстремістською літературою і вилучити з публічного доступу (частково це вдалося). Проте й серед неросійського читацького контингенту лунала критика письменника в надмірній жорсткості і безапеляційності суджень на адресу тих, хто в такий складний час виїхав за межі України, за переконанням Валентинова, фактично втік, зрадивши рідне місто, Батьківщину.

Автор передбачав таку реакцію частини читацької аудиторії. Вже у передмові до книги він зазначає, що «ніколи не страждав політкоректністю» і звик називати всі явища прямо. Його метою було показати життя, яким воно є, і війну, якою вона є. Свої нотатки Валентинов вважає одним із свідочств того, що відбувалося насправді. Таких документів, вважає письменник, з'явиться ще дуже багато. Таким чином, «Воєнний щоденник» стає до одного ряду з воєнною прозою як попередньою, так і сучасною. Вже читачі проводять аналогії між нотатками Валентинова і щоденниковою воєнною прозою К. Симонова, О. Берггольц та ін. Ці тексти, поза сумнівом, є добре знайомими А. В. Шмальком і були для нього претекстами.

У щоденникових записах Валентинова можна виділити кілька шарів. Його роздуми охоплюють різні верстви сучасного суспільства. Основний потік роздумів стосується власне Харкова і харків'ян. Як вони сприйняли війну, що роблять, якими є перспективи виходу з цієї ситуації, закінчення її, подальшого відродження міста. Трохи ширшим є охоплення усього українського суспільства, осмислення місця у ньому харківців. Потім Валентинов розмірковує над вчинками керівництва держави і наших союзників. Як справжній історик, автор постійно апелює до прикладів історії, насамперед, практики двох світових війн ХХ століття. Що було тоді, що вбачається зараз, як не повторити помилок попередників? Письменник дає своє бачення можливого розвитку подій, пропонує певні кроки, як уникнути великої крові.

Автор зображає ворогів однозначно чорними фарбами. Керівництво РФ та їхні союзники порівнюються з гітлерівською коаліцією часів Другої світової війни. Щодо народних мас, загіпнотизованих пропагандою, Валентинов також висловлюється з відкритим песимизмом. Він не вірить у «хороших руських». Слідом за Чернишевським автор вважає, що росіяни – це раби, згори донизу самі лише раби.

Висновок. Щоденникові записи Андрія Валентинова охоплюють лише перші 100 днів війни. Головний лейтмотив цих нотаток – песимізм у відношенні зовнішніх сил і непохитна віра в український народ, який поза усякими сумнівами перемаже.

Одержано 21.10.2022

УДК 316.624-053.6

**Інна Олександрівна ШИНКАРЕНКО,**

*кандидат психологічних наук, доцент,*

*доцент кафедри гуманітарних дисциплін*

*та психології поліцейської діяльності*

*Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

## **ПІДЛІТКОВА ІНТОЛЕРАНТНІСТЬ ЯК ПРИЧИНА ФОРМУВАННЯ ДЕВІАЦІЙ**

Толерантність та інтолерантність у сучасному світі є фундаментальною складовою. Значна роль толерантності у вирішенні складного конфлікту, у якому опинилося українське суспільство. Культурна та соціальна неоднорідність, високий рівень інтолерантності між представниками різних політичних сил, військові дії чинять негативний вплив на формування ідентичності сучасного українського підлітка. З іншого боку, випробування, які припали на долю молодого покоління, сприяють формуванню «нової нації», більш згуртованої, свідомої. В наш час ця проблема набула значущості, яка визначена можливостями і потенціями, що має сучасне людство. Вона постала найсуттєвішим фактором руху в альтернативних напрямках – у напрямку миру, злагоди, інтеграції, модернізації, відновлення, відбудови, благополуччя, або в бік посилення конфронтації, дезінтеграції, деградації.